

Oligorólium. Monorólium
Олігополія. Монополія.

Piaci modellek / Моделі ринку

A közgazdászok 4 egymástól különböző piaci szituációt (modellt) emelnek ki:

1. Tiszta (kompetitív) verseny
2. Tiszta monopólium
3. Monopolisztikus verseny
4. Oligopólium

Tökéletes verseny

Економісти виділяють 4 моделі ринку, що містять певні відмінності:

1. Чиста конкуренція
2. Чиста монополія
3. Монополістична конкуренція
4. Олігополія

Недосконала конкуренція

A piaci modellek összehasonlítása / Порівняння моделей ринку

Ismérv / Ознака	Tiszta verseny/ Чиста конкуренція	Monopolisztikus verseny / монополістична конкуренція	Oligopólium / Олігополія	Tiszta monopolium/ Чиста монополія
Vállalkozások száma / К-сть підприємств	Nagyon sok / Дуже багато	Sok / Багато	Néhány / Декілька	Egy / Одна
Termék típusa / Тип товару	Standartizált / Стандартизований	Differenciált / Диференційований	Standartizált vagy differenciált / Стандартизований чи диференційований	Egyedülálló, nincsenek közeli helyettesítők / Унікальний, нема близьких замінників
Ár feletti kontroll / Контроль над цінами	Semmilyen formában sem / Жодного контролю	Elenyésző, szűk határokon belüli / Деякий, проте у вузьких межах	Az egymásrautaltság korlátozza; jelentős titkos összeesküvés során / Обмежений взаємозалежністю; значний при таємній змові	Jelentős / Значний
A piacra való belépés / Входження на ринок	Nagyon könnyű, nincs semmi akadály / Дуже легке, відсутні бар'єри	Viszonylag könnyű / Відносно легке	Vannak komoly akadályok / Існують серйозні перешкоди	A bejegyzés blokkolva / Входження заблоковане
Nem ár-jellegű verseny / Нецінова конкуренція	Nincs / Відсутня	Komoly, a hangsúly a reklámon, branden van / Значна, з акцентом на рекламі та торгових марках	Többnyire jelentős, főleg differenciált termék esetén / Здебільшого значна, зокрема за диференціації продукту	A civil szervezetekkel való kapcsolat a reklém révén / Здебільшого реклама зв'язку з громадськими організаціями
Példa / Приклад	Mezőgazdaság / Сільське господарство	Kiskereskedelem, női ruházat, cipő gyártása / Роздрібна торгівля, виробництво жіночого одягу, взуття	Vasérc-, autó-, mezőgazdasági termékgyártás, több háztartási elektronikai gép esetében / Вир-тво сталі, автомобілів, с/г знарядь, багато побутових електроприладів	Helyi közművek / Місцеві підприємства комунальних послуг

Oligopólium jellemzői / Ознаки олігополії

1. Néhány eladó. Az oligopóliumban a monopolisztikus piachoz képest sokkal kevesebb résztvevő jellemzi, ami azt is jelenti, hogy a piaci szereplők figyeli a többiek viselkedését a piacon. A piaci résztvevők „erejét” a piaci koncentráció jellemzi amit a Herfindal-Hirschmann indexel (HHI) mérnek – minél nagyobb az index nagysága, annál nagyobb a piaci koncentráció.

1. Декілька продавців. Олігополія характеризується набагато меншою кількістю учасників, ніж монополістичний ринок, що також означає, що учасники ринку стежать за поведінкою інших на ринку. “Сила”(вплив) учасників на ринку характеризується їх концентрацією ринку, виміряною за допомогою Індексу Герфіндаля-Гірсмана (HHI) - чим більший розмір індексу, тим більша концентрація на ринку.

Piaci koncentráció / Ринкова концентрація

- **Koncentráció:** mérőszámai annak jelzésére szolgálnak, hogy milyen mértékű a piaci hatalom egy tökéletlenül működő iparágban.
- **Koncentráció okai:**
 - *Költségek;*
 - *Versenykorlátok* (méretgazdaságosság, kormányzati korlátok)
 - *Stratégiai interakció:* akkor alakul ki, ha minden cég üzleti terve függ a versenytársak magatartásától (játékelmélet).
- **Концентрація:** її метрики використовуються для позначення ступеня ринкової сили в галузі, що недосконало функціонує.
- **Причини концентрації:**
 - *Витрати;*
 - *Обмеження конкуренції* (економія від масштабу виробництва, державні обмеження)
 - *Стратегічна взаємодія:* відбувається, коли бізнес-план кожної компанії залежить від поведінки конкурентів (теорія ігор).

$$HHI = \sum_{i=1}^n P_i^2, \text{ ahol / де}$$

$i=1....n$ – eladók száma / кількість учасників на
ринку

P_i^2 - az i -résztvevő piaci részesedésének a
négyzete / квадрат частки i -вого учасника ринку

$$0 < HHI \leq 10000$$

Oligopólium jellemzői / Ознаки олігополії

**2. Termékdifferenciálás vagy
stantartizált termék.**

**3. Megnehezített belépés a
piacra**

**2. Диференціація продукту
або стандартизований.**

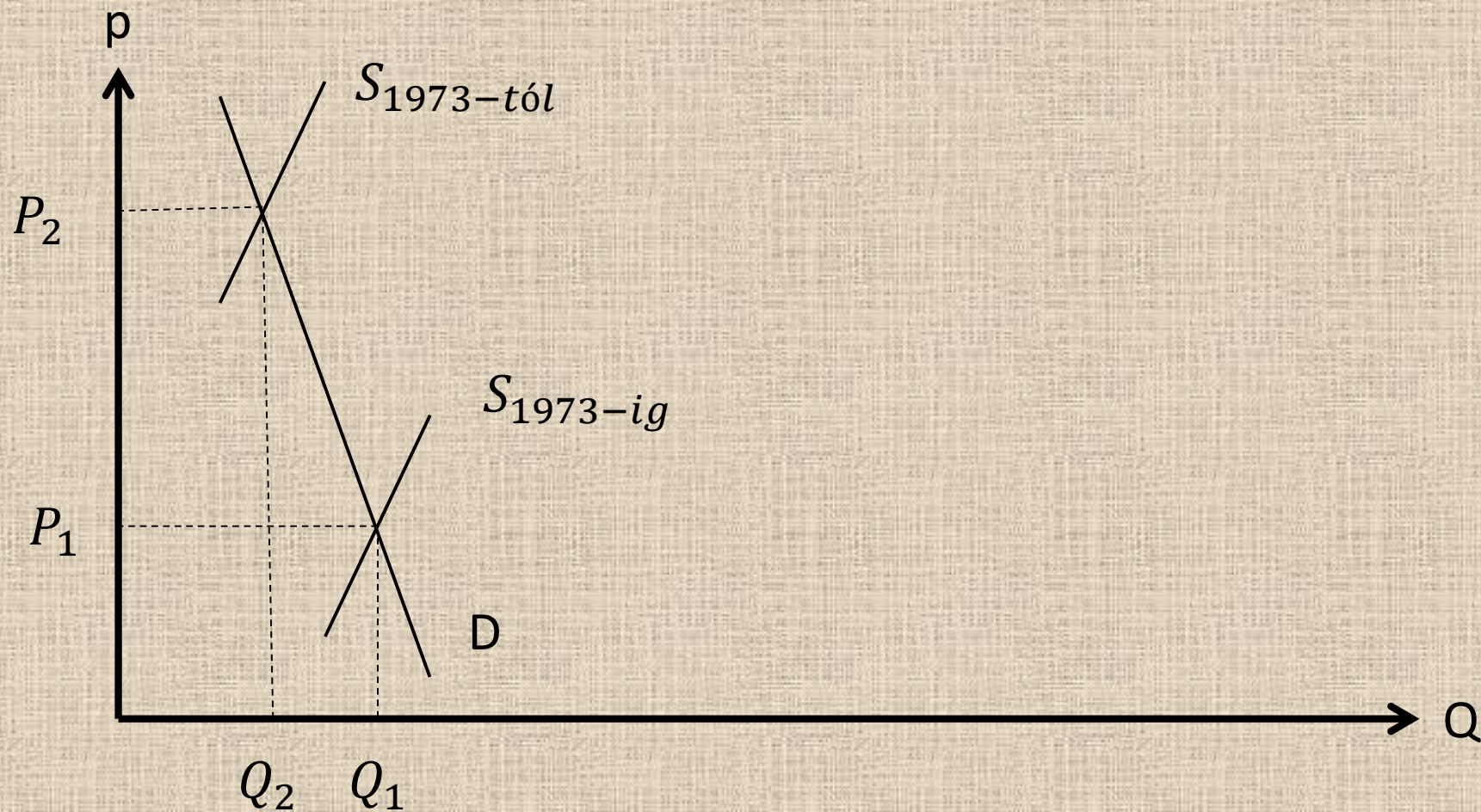
**3. Ускладнене входження
на ринок**

Összejátszásos oligopólium / Змовницька олігополія

- **Kooperatív magatartás=összejátszás:** a vállalatok minimalizálni igyekeznek az egymás közötti versenyt, ezért az oligopolisták összejátszanak egymással.
- **Kartel (tröszt):** független vállalatok szervezete; ezek hasonló termékeket állítanak elő és együttműködnek az árak emelésében.
Ha megtehetik az oligopolisták, hogy kölcsönös függőségüket felismerve összejátszanak együttes profitjuk maximalizálása érdekében, akkor ennek eredménye a monopolista ármeghatározás és kibocsátáskorlátozás lesz, az iparág pedig monopol profitot realizál.

- **Кооперативна поведінка = змова:** компанії намагаються мінімізувати конкуренцію між собою, тому олігополісти змовляються між собою.
- **Картель (траст):** організація незалежних компаній; вони виробляють подібну продукцію та співпрацюють у підвищенні цін. Якщо олігополісти зможуть усвідомити свою взаємозалежність шляхом змови, щоб максимізувати їх спільний прибуток, результатом буде монопольне ціноутворення та обмеження випуску продукції, а галузь реалізує монопольний прибуток.

OPEC-kartell / Картель ОПЕК

Összejátszásos oligopólium / Змовницька олігополія

• *Az összejátszások akadályai:*

- Törvénytelen;
- Vállalatok egymást kijátsszák a piaci részesedésük növelése érdekében;
- Több cég van és a termékek differenciáltak;
- Nagy a technológiai fejlődés;
- Nemzetközi kereskedelem

Бар'єри для змови:

- Незаконна;
- Компанії конкурують між собою, щоб збільшити свою частку ринку;
- Є кілька компаній, і продукція диференційована;
- Відбувається великий технологічний розвиток;
- Міжнародна торгівля

Monopólium jellemzői / Ознаки монополії

- 1. Egyetlen eladó.
- 2. Közeli helyettesítők hiánya
- 3. Aki diktálja az árat
- 4. Belépés korlátozása
- 5. Reklám.

- 1. Єдиний продавець.
- 2. Відсутність близьких замінників
- 3. Той, хто диктує ціну
- 4. Заблоковане входження.
- 5. Реклама.

Árdiszkrimináció / Цінова дискримінація

- Az **árdiszkrimináció** akkor fordul elő, ha a terméket nem ugyanazon az áron értékesítik, és ezt az árkülönbséget nem a költségek különbségei okozzák.

A következő feltételek mellett érhető el:

1. Monopol hatalom
2. Piaci szegmentáció.
3. Nincs viszonteladás

- **Цінова дискримінація** відбувається, коли деякий продукт продають не за однаковою ціною, і ця різниця у цінах не спричинена відмінностями у витратах

Досягається за наступних умов:

1. Монопольна влада
2. Сегментація ринку.
3. Відсутність перепродажу

Árdiszkrimináció következménye / Результат цінової дискримінації

1. **Több nyereség.** Az árdiszkrimináció segítségével a monopolista képes lesz növelni nyereségét
2. **Nagyobb termékmennyiség.** Ha minden más dolog egyenlő, akkor az árdiszkriminációt alkalmazó monopólium többet fog eredményezni, mint egy monopolista, aki nem diszkriminál.

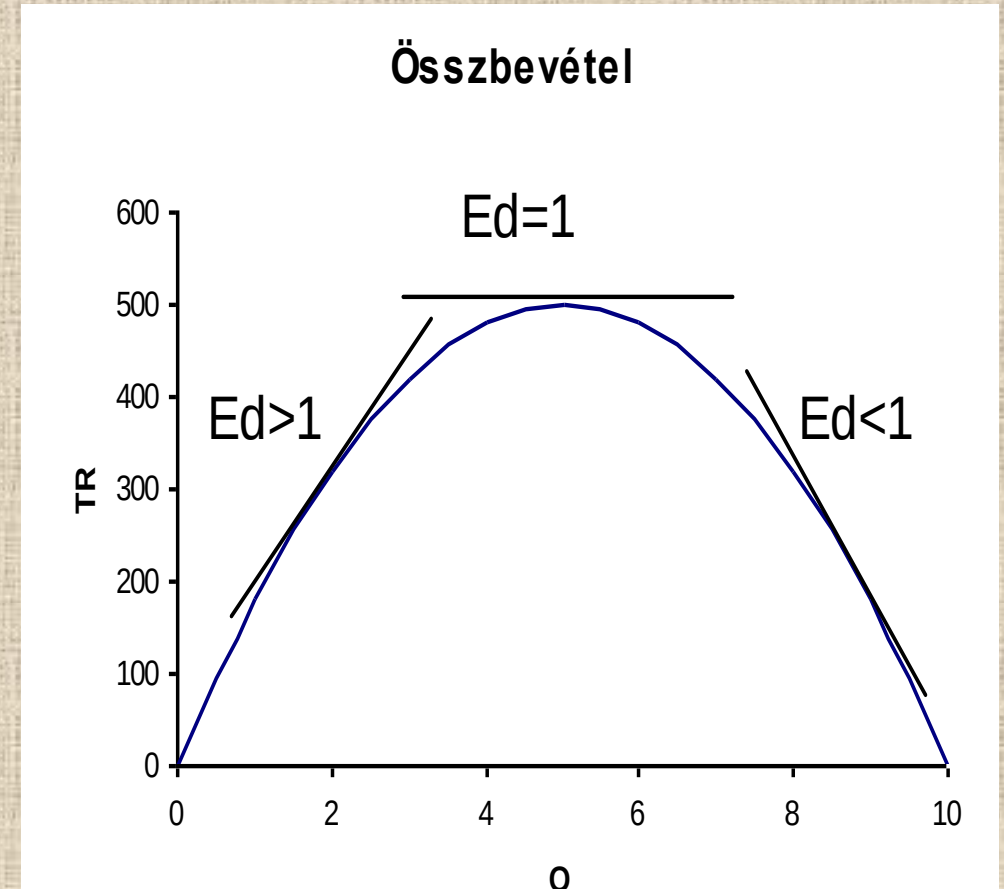
1. **Більше прибутків.** Використовуючи цінову дискримінацію, монополіст зможе збільшувати свої прибутки
2. **Більші обсяги продукції.** За інших рівних умов монополіст, який використовує цінову дискримінацію, вироблятиме більший обсяг продукції, ніж монополіст, який не практикує дискримінації.

Határbevétel és a monopólium / Монополія та граничний виторг

Egy termék kereslete (hr), határbevétele / граничний виторг товару та попит на нього			
Mennyiség / Кількість	Ár / Ціна	Teljes bevétel / Загальний виторг	Határbevétel / Граничний виторг
q	$P=AR=TR/q$	$TR=p \times q$	MR
0	200	0	
1	180	180	180
2	160	320	140
3	140	420	100
4	120	480	60
5	100	500	20
6	80	480	-20
7	60	420	-60
8	40	320	-100
9	20	180	-140
10	0	0	-180

$$TR=P \times Q$$

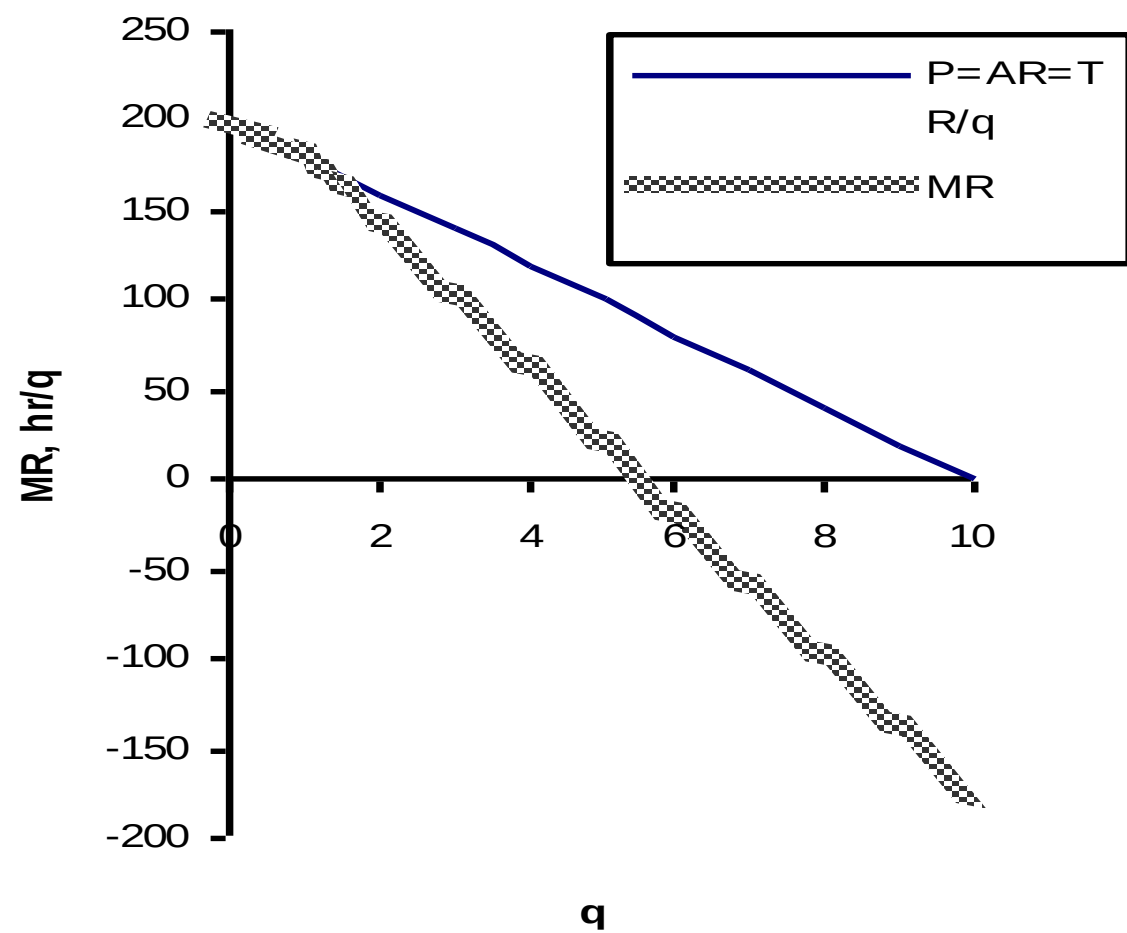
- $E_d > 1$ – rugalmas a kereslet, a q növelésével növekszik az összbevétel / попит еластичний, збільшення q збільшує загальний дохід
- $E_d = 1$ – egységnyi rugalmasság, maximális bevétel. / одинична еластичність, максимальний дохід
- $E_d < 1$ – rugalmatlan kereslet, a kibocsátás növelésével csökken az összbevétel / нееластичний попит, загальний дохід зменшується із збільшенням обсягу виробництва

Határbevétel és a monopólium / Граничний дохід та монополія

- **Egységár** = átlagbevétel (AR),
 $AR = P = TR / q$
- **Határbevétel (MR)**: az a bevételváltozás, amelyet egy pótlólagos egység értékesítése vált ki. Az MR értéke lehet pozitív v. negatív. A negatív MR azt jelenti, hogy a további termékegységek eladása érdekében a vállalatnak csökkentenie kell a korábbi egységek árait is, olyannyira, hogy összbevétele csökkenni kezd.
- **Ціна за одиницю** = середній дохід (AR), $AR = P = TR / q$
- **Граничний дохід (ЗМ)**: зміна доходу, спричинена продажем додаткової одиниці. Значення MR може бути додатним v. негативний. Негативний MR означає, що для того, щоб продати додаткові одиниці товару, компанія також повинна знизити ціни на попередні одиниці, настільки, що її загальний дохід починає зменшуватися.

Határbevétel

Profitmaximalizálás / Максимізація прибутку

- ***Profitmaximum***: a monopólium számára az az ár és mennyiség nyújt maximális profitot, amely mellett a vállalat határbevétele egyenlő határköltségével, $MR=MC$.
- **Максимізація прибутку**: для монополії ціна та кількість забезпечують максимальний прибуток, при якому граничний дохід фірми дорівнює її граничним витратам, $MR = MC$.

Tökéletlen verseny mérlege / Результат недосконалої конкуренції

- ***Tökéletlen verseny gazdasági költségei:***

Magas árak és elégtelen kibocsátás.

- ***Holttehervesztés:***
hatékonysághiányból fakadó gazdasági korlátok, mely a tökéletlen versenyből adódó torzulások (monopóliumok, vámok, kvóták, stb.)
reáljövedelem-vesztésre utal.

- **Економічні витрати недосконалої конкуренції:**

Високі ціни та недостатня продукція.

- **Безповоротні втрати:** економічні труднощі, що виникають в результаті неефективності, які вказують на спотворення конкуренції (монополії, тарифи, квоти і т.д.), що призводить до втрати реального доходу.

Beavatkozási stratégiák / Стратегії подолання

- *Trösztellenes politika* (vállalatok ármegegyezésének tilalma)
- *Verseny elősegítése* (belépési korlátok csökkentése, külföldi verseny)
- *Szabályozás, reguláció* (árak, kibocsátás, vállalatok belépésének és kilépésének az ellenőrzése, tehát kormányzati ellenőrzés állami tulajdon nélkül)
- *Állami tulajdon* (természetes monopóliumok – víz, gáz, áramszolgáltatók – állami tulaj.)
- *Hatósági ármegállapítások* (háborús időkben / infláció leszorítása / alacsony árak tartása)
- *Adók alkalmazása* (csökkenti a monopolista profitot, de a torzulást nem szünteti meg)
- *Антимонопольний закон* (заборона фіксування цін компаніями)
- *Сприяння конкуренції* (зменшення бар'єрів для входження, конкуренція іноземців)
- *Регулювання* (контроль цін, випуску, входу та виходу компаній, тобто урядовий контроль без державної власності)
- *Державна власність* (природні монополії - постачальники води, газу, електроенергії)
- *Офіційні ціни* (у часи війни / стримування інфляції / підтримка низьких цін)
- *Застосування податків* (зменшує монополістичний прибуток, але не усуває спотворення)

/